

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Семко Я. С.	«Суспільство споживання» як концепт-домінанта у творі Фредеріка Бегбедера «99 франків»	61
Терлецька Д. Р.	Становище жінок у Саудівській Аравії на початку XXI століття	65
Хоміна Д. В.	Крах ілюзії братерства та єдності, від соціального контракту Тіто до етнічних чисток	71

Історія дипломатії та міжнародних відносин

Волянський Б. А.	Лібертаріанська політична думка в США у післявоєнні роки (1945-1955 рр.)	76
Ковальський С. В.	Берберські війни в контексті становлення зовнішньої політики США на початку XIX ст.	80
Малога О. А.	Інцидент з фрегатом «Чесапек»: межі британської морської силової дипломатії	84
Набока О. В.	Американська військова операція на Тайвані 1867 р. та початок формування стратегії «малих воєн» США	89
Самофатов М. І.	«Стиснута пружина» протекціонізму: як почалася тарифна війна в Європі в 1925 р.	94

Історія війн та військової справи

Атмажов О. Ю.	Флот королівства Чосон	99
Огорокова В. В.	Інноваційні зрушення у розвитку вогнепальної зброї XIX ст.	107
Рибак О. В.	Стратегічне планування «Гельб» в контексті підготовки до Французької кампанії Вермахту	111
Сотніченко О. В.	Піренейська кампанія Наполеона I (1808–1814)	114

Рибак О. В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ «ГЕЛЬБ» В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ФРАНЦУЗЬКОЇ КАМПАНІЇ ВЕРМАХТУ

В умовах сучасних гібридних і високотехнологічних конфліктів дослідження еволюції оперативно-стратегічного мистецтва є актуальною та перспективною темою. Французька кампанія 1940 р. стала класичним прикладом переходу від позиційної війни Першої світової до маневреної «блицкригової» моделі, яка радикально змінила характер бойових дій та визначила парадигму мобільної війни до початку ХХІ ст. Дослідження плану «Гельб» дозволяє зрозуміти стан європейської військово-теоретичної думки в 1930-х рр. План розкриває механізми досягнення оперативної переваги за рахунок несподіванки, концентрації сил і комбінованого застосування бронетанкових, авіаційних та моторизованих підрозділів, а в контексті сучасних війн з елементами маневру та інформаційного домінування ці уроки залишаються важливими для оцінки ризиків статичної оборони та значення гнучкого стратегічного планування.

Мета дослідження – порівняти стратегічне планування Франції та Німеччини на початку Другої світової війни та визначити, які елементи Німецької наступальної моделі визначили майбутні тактики маневрової війни.

Після перемоги в Польській кампанії (вересень 1939 р.) Німеччина опинилася в ситуації «дивної війни» на Західному фронті. Вермахт мав чисельну перевагу в танках і авіації, але стратегічно перебував у несприятливому становищі через реальну загрозу війни на два фронти [1, с. 22–25]. А. Гітлер 9 жовтня 1939 р. видав Директиву № 6, яка вимагала швидкого наступу на Заході з метою захоплення Бельгії, Нідерландів і північної Франції як бази для подальшої боротьби з Британією. Початкові плани Ф. Гальдера були консервативними і нагадували модифікований плану Шліффена, проте ситуація вимагала змін.

Досвід Першої світової війни залишив глибокий слід у військовій думці обох сторін. Німецький Шліффен-план 1914 р. передбачав швидке охоплення французької армії через Бельгію, але через логістичні проблеми, французький контрнаступ на Марні та перехід до позиційної війни зазнав краху, що призвело до чотирирічної окопної війни з мільйонними втратами [2, с. 45–48]. Франція

зробила висновки на користь оборонної доктрини. Нова концепція передбачала будівництво лінії Мажино, яка мала стати «непроникним» бар'єром на німецько-французькому кордоні, що дозволило б зекономити сили для маневру на півночі. Німеччина, навпаки, засвоїла уроки поразки 1918 р. і розробила концепцію комбінованої маневреної війни з акцентом на швидкість і несподіванку.

Основою французького плану оборони стала лінія Мажино – система фортифікацій від швейцарського кордону до Люксембургу протяжністю близько 400 км. Фортифікація включала бетонні бункери, артилерійські позиції, протитанкові перешкоди та підземні комунікації. Генерал М. Гамелен вважав Арденни «непрохідними» для великих механізованих сил, тому «План Діль», так називався французький стратегічний розрахунок, врахував недоліки плану Першої світової війни. В 1914 р. Німецька імперія скористалась слабкою обороною в Бельгії і нанесла головний удар через цю нейтральну країну, обходячи фортифікації французів з Півночі. В реаліях 1930-х рр. оборона лінії Мажино також передбачала укріплення франко-бельгійського кордону. В разі нападу з Півночі генеральний штаб Франції передбачав швидке просування найкращих союзних дивізій, включно з британським експедиційним корпусом, у Бельгію до річки Діль для протидії німецькому наступу [1, с. 112–115]. Головні сили 1-ї групи армій мали зайняти позиції в Бельгії, стратегія була суто оборонною, орієнтованою на позиційну війну та економію людських ресурсів. Слабкою стороною цього плану був слабо захищений сектор Арденн. Цю гірську місцевість в тодішній військовій науці вважали непрохідною для крупних механізованих сил [2, с. 67–70].

Початковий німецький план «Гельб» передбачав головний удар групи армій «Б» під командуванням Ф. фон Бока через центральну Бельгію. Тобто розраховувалось на повторення плану Шліффена часів Першої світової війни. Мехенський інцидент 10 січня 1940 р., коли німецький літак з планами впав у Бельгію, змусив переглянути свої плани [3, с. 135].

Е. фон Манштайн запропонував радикальну альтернативу. Головний удар за оновленим планом «Гельб» проходив через «непрохідні» Арденни до Маасу біля Седана з подальшим «серпоподібним ударом» на північний захід до Ла-Маншу [3, с. 150]. Група армій «Б» мала виконувати відволікаючий маневр в Бельгії та Нідерландах, імітуючи повторення плану Шліффена. Група армій «Ц» протистояла французам по лінії Мажино. План затвердили 24 лютого 1940 р. Ключовими елементами стали концентрація 7 танкових дивізій у головному

ударі, панування Люфтваффе та швидкість просування до 50–60 км на добу [4, с. 89–92].

Наступ розпочався 10 травня 1940 р. Німецькі танкові клині Г. Гудеріана та Е. Роммеля швидко прорвали Арденни, форсували Маас і вийшли до Ла-Маншу вже 20 травня, оточивши союзні війська в Бельгії, утворивши «Дюнкеркський котел» [4, с. 305]. Французьке командування запізнилося з реакцією через повільність зв'язку, переоцінку Арденн і розпорошення резервів. Евакуація з Дюнкерка (26 травня – 4 червня) врятувала британські експедиційні сили, але Франція капітулювала 22 червня.

Загальні втрати союзників перевищили 2 млн полонених і загиблих, тоді як Німеччина втратила близько 50 тис. солдат та офіцерів [1, с. 210–212]. План «Гельб» виявився значно ефективнішим завдяки оперативній несподіванці, концентрації сил і комбінованому застосуванню танків, піхоти та авіації, а також гнучкості командування. На противагу цьому французька стратегія, орієнтована на досвід Першої світової війни, виявилася неефективною через статичну оборонну доктрину, відсутність єдиного командування та повільну реакцію резервів [3, с. 163].

Стратегічне планування «Гельб» стало переломним моментом у військовій історії ХХ ст., продемонструвавши перевагу маневреної війни над статичною обороною. Воно підкреслило значення оперативної гнучкості, технологічної переваги та психологічного фактору несподіванки. Уроки кампанії залишаються актуальними сьогодні: переоцінка оборонних ліній і недооцінка швидкості можуть призвести до катастрофи. Дослідження плану «Гельб» сприяє розумінню трансформації воєнного мистецтва та запобіганню подібних помилок у майбутньому.

Література

1. Jackson, Julian. *The Fall of France: The Nazi Invasion of 1940*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
2. Horne, Alistair. *To Lose a Battle: France 1940*. London: Penguin Books, 2007.
3. Манштейн, Еріх фон. *Втрачені перемоги. Спогади генерал-фельдмаршала вермахту*. Переклад з англійської Святослав Пархоменко. Київ: Центр навчальної літератури, 2024. 728 с.
4. Frieser, Karl-Heinz. *The Blitzkrieg Legend: The 1940 Campaign in the West*. Translated by J.T. Greenwood. Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2005. 507 p.

Науковий керівник: Ковальський С. В., к. іст. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.